

موضوع: کرونا/مباحث فقهی کرونا / صورت مسائل

جلسه دوم / ۱۷ فروردین ۹۹

استاد سید احمد خاتمی

خلاصه جلسه گذشته

گفتیم مباحث کرونایی در چند حوزه قابل طرح است. مانند مباحث کلامی و اعتقادی است. مساله بلاها و شرور به همین مناسبت قابل طرح می باشند. گفته شده بیماری کرونا از علائم آخر الزمان است که در جلسه گذشته پاسخ داده شد.

ابتلا یک بحث قرآنی است لذا موضوع کرونا ویروس از این منظر نیز قابل طرح و بررسی است. خداوند می فرماید: ﴿و لنبلونکم بشئ من الخوف و الجوع و نقص من الاموال و الثمرات و بشر الصابرين﴾. [1]

بحث قرآنی یک بحث مفصل و مبسوط می باشد. مبحث کرونا ویروس نیز یک بحث اخلاقی است. مانند کمک به یکدیگر و احسان به برادران دینی، بحث ایثار یک از سوی برخی پزشکان و پرستاران دیده شده که شهدای سلامت را شهید نامیدن یک عنوان بحق و درست است. آنچه محل بحث در این جلسات است مباحث فقهی کرونا ویروس است.

مباحث فقهی کرونا ویروس با ارجاع جزئیات به کلیات، و با ارجاع به اطلاعات مطلب مبهم جا مانده ای ندارد. و مراجع تقلید نیز پاسخ استفتاءات در این باره را گفته اند.

مباحث فقهی کرونایی بر دو قسم است.

قسم اول: مباحث احکام تکلیفی هستند.

- یکی، نماز و وضوی بیمار کرونایی است.
- دیگری، حکم نماز و وضوی پرستاران بیمار کرونایی که چه بسا برای وضو گرفتن مجاز به تعویض لباس نیستند، یا فرصت تعویض لباس را نداشته باشند.
- سوم، اگر برای قطع زنجیره انتقال، توسط حکومت اسلامی اعلام شود اقامه جماعت ممنوع است. حکم خواندن نماز جماعت چیست؟ آیا حرام است یا حرام نیست؟ و آیا مجزی است؟

- چهارم، در صورت منع مسافرت بین شهری توسط دولت اسلامی، حکم نماز مسافر در این شرایط چیست؟ آیا سفر او معصیت می شود و باید نماز را تمام بخواند یا نماز قصر است؟

- پنجم، اگر روزه گرفتن بدن را ضعیف می کند و زمینه بیمار شدن به این ویروس ایجاد می شود؛ و دکتر روزه گرفتن را منع کند. حکم روزه در این شرایط چیست؟ آیا می تواند روزه بگیرد و یا نمی تواند روزه بگیرد یا تفصیل دارد؟ حکم آن چیست؟

- ششم، بر فرض در شرایط شیوع کرونا ویروس و با یقین به ابتلا به این بیماری با این فرض که حج توسط دولت سعودی ممنوع نشده باشد. حکم سفر حج در این شرایط چیست؟ آیا استطاعت ساقط می شود؟

- هفتم، حکم مصرف زکات برای مبارزه با بیماری و ضد عفونی کردن امکان عمومی و اجتماعات چیست؟

- هشتم، آیا می توان خمس را در مبارزه با بیماری مصرف کرد؟

اینها نمونه ای از واجبات و مستحبات بیماران کرونایی هستند و نیز مباحث دیگر مانند رعایت بهداشت فردی و وجوب توبه و استغفار و دعا که نمونه از مباحث تکلیفی مرتبط با موضوع کرونا ویروس هستند.

قسم دوم: احکام وضعیه موضوع کرونا ویروس است که عبارت است از:

یکی، وجوب قرنطینه بیمار کرونایی است به عبارت دیگر بر او واجب است خود را قرنطینه کند و از اجتماعات فاصله بگیرد. این وجوب وضعی است که اگر رعایت نکند مرتکب گناه شده است البته اختصاص به بیماری کرونا ویروس ندارد و شامل دیگر بیماری های مسری مانند ایدز نیز می شود.

دوم، آیا فرد ناقل بیماری اگر آن را به شخص سالم منتقل کند و موجب مرگ او بشود آیا ضامن است و قتل عمد یا شبه عمد یا خطایی حساب می شود؟

سوم، حکم جواز معاشرت با بیماران کرونایی مثلا پدر بیمار شده، آیا فرزندان و دیگران جایز است با او معاشرت داشته باشند و در صورت معاشرت آیا القاء نفس در تهلکه و خود کشی است؛ یا باید تفصیل قائل شد این از مباحثی که نیاز به بررسی و استدلال دارد.

البته حکم زیارت حرم ها و صله رحم از احکام تکلیفیه هستند. این نکته را می گوییم؛ رحجان زیارت حرم های اهل بیت مسلم است اما در این شرایط آیا رحجان آن باقی است یا نه؟

و حکم صله رحم در این شرایط جایز است یا نه؟ صله رحم به معنای رفتن به خانه های یکدیگر نیست بلکه صله در مقابل قطع است یعنی قهر نباشد لذا با تلفن می توانند حال همدیگر با پرسند بنابراین موضوع صله رحم در این بحث داخل نمی شود.

چهارم، حکم احتکار لوازم ضروری و بهداشتی در این شرایط چیست؟ آیا حرام است؟ و در صورت حرمت حکومت اختیار فروش کالای احتکار شده را بفروشد یا اختیار ندارد؟ و آیا حق قیمت گذاری دارد یا ندارد؟

پنجم، اختیارات حکومت اسلامی در عرصه مبارزه با این بیماری مثلا ممنوعیت رفتن بوستان ها، آیا حکومت چنین اختیاری دارد؟

جواب درست در این عرصه در نظام اسلامی، دولت اسلامی اختیار محدودیت تردد را دارد. در همه کشور ها دولت ها اعمال محدودیت می کنند. بنابراین دولت اسلامی نیز اختیار محدودیت تردد را دارد. آیا بر مردم اطاعت از قوانین محدودیت های تردد واجب است؟ یا واجب نیست؟ اگر ولایت فقیه را پذیرفتیم در نتیجه دستور وزارت بهداشت دستور ولی فقیه خواهد بود. این مجموعه از مباحثی که درباره مسائل کرونا ویروس مطرح می کنیم.

بحث اول: حکم نماز و وضوی بیماران کرونایی

روشن است بیمار کرونایی مانند دیگر بیماران است، حساب جدایی ندارد. به عبارت دیگر مریض شدن به این بیماری سبب ساقط شدن تکلیف نمی شود. در صورتی که پزشک استعمال آب برای وضو را منع کند بیمار باید تیمم کند. در برخی بیمارستان های کشور سلامی ایران شرایط تیمم گرفتن برای بیماران فراهم شده است.

سید یزدی در عروه الوثقی در شرایط وضو می فرماید:

السابع: أن لا يكون مانع من استعمال الماء من مرض أو خوف عطش أو نحو ذلك- وإلا فهو مأمور بالتيمم و لو توضأ و الحال هذه بطل و لو كان جاهلا بالضرر صح و إن كان متحققا في الواقع و الأحوط الإعادة أو التيمم[2].

سید می فرماید از شرایط استعمال آب برای وضو گرفتن مانعی نداشته باشد. صدر مساله) أن لا يكون مانع من استعمال الماء من مرض أو خوف عطش أو نحو ذلك- وإلا فهو مأمور

بالتیمم (هیچ بحثی ندارد و روایات بر آن دلالت می کند. لکن در دیگر مطالب مساله تفاوت هایی وجود دارد مثلاً اگر در صورتی که وضو برای او ضرر داشته باشد وضو بگیرد وضوی او باطل است. این بخش از مساله تکلیف شخص وسواسی را روشن می کند.

بنابراین در صورتی که ضرر داشته باشد وضو بگیرد وضو باطل است.

صحیح محمد حلبی در این رابطه حکم وضو را بیان می کند.

وَعَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ وَ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُحَمَّدِ الْحَلَبِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع الْجُنُبُ يَكُونُ مَعَهُ الْمَاءُ الْقَلِيلُ فَإِنْ هُوَ اغْتَسَلَ بِهِ خَافَ الْعَطَشَ أَوْ يَغْتَسِلُ بِهِ أَوْ يَتَيَمَّمُ فَقَالَ بَلْ يَتَيَمَّمُ وَكَذَلِكَ إِذَا أَرَادَ الْوُضُوءَ [3].

سند روایت

عنه یعنی «عن الحسين بن سعيد» است. سند شیخ طوسی به حسین بن سعید صحیح است.

بنابر نظر مشهور محمد بن سنان وثاقت ندارد برخلاف عبد الله بن سنان که لاریب فی وثاقته. البته به نظر مشهور ان قلت وارد است چون بخاطر غلو توثیق نشده است. یعنی روایاتی را که در مقامات اهل بیت علیهم السلام را نقل کرده لذا برخی او را متهم به غلو کرده اند.

علامه مجلسی در مرآة العقول هر روایتی را که محمد بن سنان در آن است می فرماید: ضعیف علی المشهور.

عبدالله بن مسکان از اجلا و از اصحاب اجماع است.

در روایت تحویل سند شده است. (و عن فضاله) یعنی حسین بن سعد سند دیگری دارد از فضاله بن ایوب ازدی است.

حسین بن عثمان دو نفر هستند که هر دو ثقه هستند.

محمد الحلبی، حلبی ها پنج نفر هستند چهار بردار به همراه پدر، همه ثقه اند. کوفی هستند و بخاطر تجارت به حلب معروف به حلبی شدند. بنابراین روایت با سند دوم هیچ مشکلی ندارد.

دلالت روایت

سوال می کند شخص جنب آب کمی همراه دارد اگر با آن غسل کند از تشنگی می میرد آیا غسل یا تیمم بکند؟

امام علیه السلام فرمودند بلکه تیمم می کند و نیز اگر بخواهد وضو بگیرد تشنه می شود و چه بسا موجب هلاکت او شود، باید تیمم کند.

بیمار کرونایی نیز چون آب برای او ضرر دارد باید تیمم کند.

امام راحل و محقق خویی می فرمایند باید بین مرض و عطش فرق قائل شد- سید در عروه فرق قائل نشده است-

فرق بین مرض و عطش:

اگر در حال مرضی وضو بگیرد وضو گرفتن، چون امر ندارد باطل است.

اما اگر بخاطر عطش وضو را ترجیح بدهد بطلان وضو بدن جهت است که خلاف منت خداوند است.

بنابراین بیمار کرونایی اگر وضو برای ضرر داشته باشد باید تیمم بکند

مساله دیگر: نحوه وضو و نماز پرستاران است. که در ساعات طولانی مجاز به تعویض لباس مخصوص خود نیستند.- به همین مناسبت به مدیران محترم بیمارستان ها عرض می کنیم که یک وقتی را برای نماز خواندن پرستاران در شیفت کاری در نظر بگیرند- بنابراین:

صورت اول چنین خواهد بود که پرستار می تواند در ساعت و شیفت کاری تعویض لباس بکند و برای نماز وضو بگیرد باید وضو بگیرد.

صورت دوم، اگر در شرایط قرنطینه و بیمارستان وضو و تیمم ممکن نباشد؟ این از مصادیق فاقد الطهورین است. در جلسه آینده حکم فاقد الطهورین را مطرح می کنیم.

[1] بقره/سوره ٢٥، آيه ١١٥.

[2] العروة الوثقى - جماعة المدرسين، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج ١، ص ٤٢٠-٤٢١.

[3] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ٣، ص ٣٨٨، أبواب التيمم، باب ٢٥، ح ٢، ط آل البيت.